

Succesvol droogzetten zonder antibiotica staat of valt

Selectief droogzetten vra

In januari werd de Richtlijn Droogzetten van de KNMvD officieel vastgesteld. Het preventief gebruik van antibiotica is in Nederland sinds 2012 verboden en de richtlijn geeft dierenartsen een handvat hoe daar mee om te gaan.

tekst **Tijmen van Zessen** videoimpressie www.veeteelt.nl

Vanaf de jaren zeventig werd het gebruik van antibiotica voor het droogzetten van koeien algemeen gebruik. De productie van melkkoeien nam toe en navenant steeg ook het risico op mastitis. 'Puur economisch gezien was en is droogzetten met antibiotica een effectieve en goedkope manier om mastitis te voorkomen', stelt Henk Hogeveen, universitair hoofddocent aan de Universiteit Utrecht. Standaard droogzetten met antibiotica is echter duurder dan selectief droogzetten, zo bleek een aantal jaar geleden uit onderzoek. 'De kosten van verlies aan melk bij een toename van het aantal mastitisgevallen plus de kosten van extra arbeid en medicijngebruik wegen niet op tegen de kosten van een standaard droogzetterapie met antibiotica. De sector gaf de voorkeur aan het voorkomen van mastitis door preventief antibiotica in te zetten boven een klein financieel voordeel. Maar preventief inzetten van antibiotica roept weerzin op in de maatschappij en dat kan ik best begrijpen', stelt Hogeveen.

Sinds 2012 verbiedt de Nederlandse wet het preventief inzetten van antibiotica. Gezonde dieren krijgen uit voorzorg antibiotica toegediend. Dit kan resistentie veroorzaken tegen antibiotica bij mens en dier en dat is een belangrijk punt van zorg. Hoewel hard bewijs ontbreekt voor een verband tussen antibioticaresistentie en een restrictief antibioticabeleid bij het droogzetten van koeien, wordt het gebruik van antibiotica in de dierhouderij wel in verband gebracht met resistente bacteriën als MRSA en ESBL. Hogeveen: 'Een recente studie van onderzoeker Steve Oliver toont slechts een zeer kleine relatie tussen antibioticaresistentie en het gebruik van antibiotica in de melkveehouderij. De realiteit is nu eenmaal dat de Nederlandse wet voorschrijft te stoppen met preventief gebruik van antibiotica.'

Onderscheid tussen preventief en curatief

In januari van dit jaar werd de richtlijn 'Antimicrobiële middelen bij het droogzetten van koeien' voltooid. De richtlijn van de KNMvD (Koninklijke Ne-

met voldoende weerstand en lage infectiedruk

agt om meer maatwerk

derlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde) is geschreven voor dierenartsen en maakt onderscheid tussen preventief en curatief gebruik van antibiotica. Van curatief gebruik is sprake als het celgetal van een koe tijdens de laatste melkcontrole voor droogzetten hoger is dan 50.000 cellen per milliliter. Voor vaarzen staat de grens op 150.000 cellen per milliliter. Dieren die onder deze grenzen scoren, behoren volgens de richtlijn niet meer met antibiotica te worden drooggezet (zie schema, pag. 12).

De richtlijn is samengesteld door een werkgroep van veterinaire deskundigen en pratici, maar is ook voorgelegd aan onder meer LTO en NZO. Caroline Huetink was namens de KNMvD verbonden aan de werkgroep. 'De richtlijn geeft een invulling aan de wet die preventief antibioticagebruik verbiedt en is op zichzelf geen wet', zegt ze. De celgetalgrenzen in de richtlijn kwamen tot stand na grondig onderzoek van de Gezondheidsdienst voor Dieren. Daaruit kwam naar voren dat de grenzen in de richtlijn een substantiële afname van antibiotica teweegbrengen bij een minimale toename van mastitis.

Volgens Huetink was grofweg de helft van de melkveehouders de afgelopen jaren al serieus aan de slag met selectief droogzetten. 'Het selectief droogzetten van koeien heeft tijd nodig om te landen, het vergt een omslag in denken. Maar het kan als je de juiste koeien selecteert.'

Goede weerstand, lage infectiedruk

Huetink noemt een serie aandachtspunten die veehouders in het oog moeten houden om teleurstellingen bij selectief droogzetten te voorkomen: 'De bedrijven waar goede ervaringen zijn opgedaan, hebben een goede weerstand in de veestapel, realiseren een lage infectiedruk en zetten de koeien met zo min mogelijk melk droog.' Een goede weerstand betekent volgens Huetink onder meer dat dieren vrij zijn van infectieziekten als bvd en dat ze weinig stress hebben, bijvoorbeeld doordat elke koe een vreet- en ligplek heeft. 'Een lage infectiedruk realiseer je door hygiënisch te werken in en rond de droogstand, dus ook door te zorgen voor schone en droge ligplekken. Zo min mogelijk melk bij droogzetten wil zeggen: minder dan twaalf liter per koe per dag. Dat kan door droog te zetten koeien in een aparte groep te huisvesten op een rantsoen met een laag eiwitgehalte. Het kost extra inspanning om koeien apart te voeren en te verzorgen, maar ik ken genoeg boeren die er succes mee hebben.'

Eerst uiergezondheid aanpakken

In Vlaanderen rust nog geen verbod op preventieve inzet van antibiotica, maar er bestaat wel een richt-

lijn voor selectief droogzetten van koeien. Sofie Piepers, verbonden aan de Universiteit Gent, ziet overeenkomsten, maar ook verschillen met de Nederlandse richtlijn. Kenniscentrum AMCRa stelt bijvoorbeeld in een richtlijn voor om ook naar het tankmelkcelgetal te kijken. 'Dat geeft een indicatie van de infectiedruk op een melkveebedrijf. Als het tankmelkcelgetal boven de 150.000 cellen per milliliter uitkomt, dan komt een bedrijf niet in aanmerking voor droogzettten zonder antibiotica. We raden het ook af om dieren die tijdens de lactatie een klinische mastitis hebben doorgemaakt, droog te zetten zonder antibiotica', geeft Piepers aan. 'Verder baseren we de keuze voor droogzetten zonder antibiotica niet op het celgetal van de laatste melkcontrole, maar op het celgetal gedurende de gehele lactatie. Het is zaak om eerst het uiergezondheidsmanagement aan te pakken voordat je droogzet zonder antibiotica.'

Caroline Huetink staat niet negatief tegenover de opmerkingen die Piepers maakt, maar wijst erop dat de optie om preventief droog te zetten in Nederland niet meer bestaat. Het zou leiden tot een zinloos achterhoedegevecht. 'De richtlijn gaat uit van een gemiddeld bedrijf; dit betekent dat afwijken in specifieke gevallen kan, mits onderbouwd door de dierenarts. Bovendien zullen bedrijven met een hoger tankmelkcelgetal ook meer individuele koeien hebben met een verhoogd celgetal. Dan is het droogzetten met antibiotica niet verboden, mits dat samengaat met een plan van aanpak om de uiergezondheid te verbeteren. Selectief droogzetten is maatwerk.'

Parameters op bedrijfsniveau

Henk Hogeveen vindt het jammer dat de richtlijn volstaat met de benadering naar een 'gemiddeld bedrijf'. 'Je kunt ook variëren met celgetalgrenzen tussen bedrijven op grond van een gegeven weerstandsniveau, een gegeven transitie management en een gegeven hygiëne. Op basis hiervan is het mogelijk om verder te besparen op het gebruik van antibiotica.'

Volgens Hogeveen verschillen de effecten van selectief droogzetten op mastitis tussen bedrijven. 'Het is beter om op bedrijfsniveau te balanceren met de droogstandstherapie, bijvoorbeeld met behulp van informatie van CRV. Op basis van historische bedrijfsgegevens is te bepalen hoe groot de kans is dat specifieke koeien met een laag celgetal de droogstand ingaan en er met een hoog celgetal uitkomen. Die informatie is te gebrui-

ken om het risico van droogzetten zonder antibiotica te bepalen.'

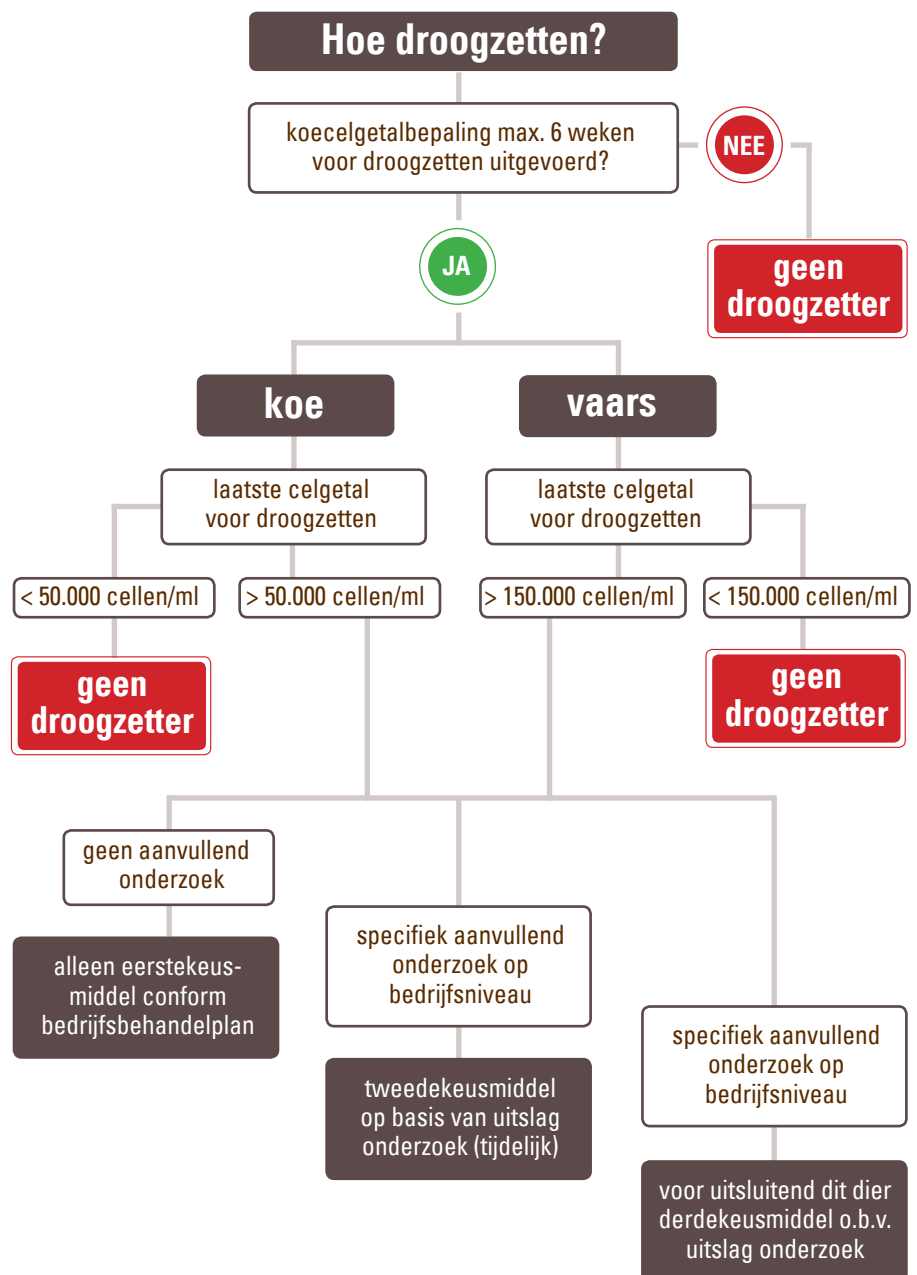
Hogeveen vindt dat dierenartsen op bedrijfsniveau parameters moeten vaststellen die bepalen welke koe wel en welke niet met antibiotica mag worden drooggezet. 'Eigenlijk zou er een tool moeten komen om dit proces te ondersteunen. Is voor een koe die curatief behandeld kan worden, de kans laag dat ze met mastitis de droogstand uitkomt? Dan zal de tool moeten aangeven dat het economisch

gezien gunstiger is om voor deze koe geen droogzetter te gebruiken.'

Caroline Huetink vult aan dat met het verbeteren van het droogstandsmanagement meer is te verdienen dan met het toedienen van een tubetje antibiotica. 'Door te zorgen voor zowel een goede weerstand als een lage infectiedruk denk ik dat selectief droogzetten een succes kan worden. Het daarvoor benodigde management nemen de dierenartsen mee in het gezondheidsplan. Maar de

Richtlijn Droogzetten

De richtlijn 'Antimicrobiële middelen bij het droogzetten van koeien' van de KNMvD maakt op basis van celgetalgrenzen onderscheid tussen preventief en curatief gebruik van antibiotica.

Jan van Woudenberg: 'Afbouwen van de melkgift is het belangrijkste'

Jan van Woudenberg uit Maartensdijk heeft al bijna tien jaar ervaring met het selectief droogzetten van koeien. 'Vrij snel nadat Orbeseal op de markt kwam, ben ik ermee begonnen. Ik zocht gericht naar koeien die de gehele lactatie een celgetal scoorden beneden de 100.000 cellen per milliliter. Ook mocht het dier geen mastitis hebben doorgemaakt. De belangrijkste reden om ermee te starten was dat ik geen antibiotica wilde toedienen aan een gezonde koe. En bijkomend voordeel is dat je geen risico meer hebt op antibiotica in de melktank.'

Inmiddels zet Van Woudenberg 25 procent van zijn koeien droog zonder antibiotica. Bij deze koeien gebruikt hij standaard een teatsealer. 'Het belangrijkste is het afbouwen van de melkgift. Een koe

van twintig liter kun je nog niet droogzetten, die gaat melk uitliggen of krijgt last van een opgezwollen uier. Geen pretje voor de koe en het geeft extra risico op uierontsteking. Ik voer de koeien voor het droogzetten een apart rantsoen met veel stro en een klein beetje voer van de droge koeien. Water krijgen ze nog wel, het onthouden van water vind ik dieronvriendelijk. Soms melk ik een koe die nog veel melk geeft één maal daags, dat gaat met een robot vrij gemakkelijk.'

In de meeste gevallen ligt de productie na twee tot drie dagen onder de tien kilo melk. Op dat moment dient Van Woudenberg de teatsealer toe. 'Hygiëne is dan erg belangrijk. Ik draag standaard handschoenen, gebruik alcoholdoekjes en voor de behandeling is de koe in de

robot met spray gedesinfecteerd.' Van Woudenberg stelt dat hij zeker nog wel kampt met uierontsteking op zijn bedrijf, maar hij ziet daarin geen verband met het droogzetten zonder antibiotica.

Richtlijn Droogzetten is geen kookboek met een vast recept, wat betekent dat dierenartsen in bepaalde gevallen van de richtlijn af kunnen wijken. Essentieel hierbij is om de droogzetstrategie regelmatig te evalueren.'

Streep in het zand

De SDa (Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit) analyseert het gebruik van antibiotica in de Nederlandse dierhouderij. Dick Heederik is voorzitter van het expertpanel van de SDa en hij ervaart dat er veel discussie is over de richtlijn voor het selectief droogzetten. 'Ik heb er direct

geen pasklaar antwoord op, ons gaat het om het terugdringen van de resistentieontwikkeling. Wat ik wel kan zeggen, is dat een onderbouwing met harde studiegegevens soms ontbreekt bij richtlijnen. Als SDa adviseren wij daarom vooral naar onderliggende oorzaken voor een hoog gebruik van antibiotica te kijken. Sommige bedrijven zitten met hun dierdagdoseringen structureel in het rood, in het actiegebied. Wij hopen dat richtlijnen daar kunnen helpen in het zoeken naar maatregelen.'

De melkveehouderij staat er volgens Heederik niet slecht voor als het gaat om

antibioticagebruik. In dierdagdosering is het gebruik relatief laag en er is in vergelijking met andere sectoren relatief weinig variatie tussen de bedrijven. Als de veehouderij extra moet reduceren in antibiotica, sluit Heederik niet uit dat dit tot maatwerk voor de verschillende sectoren moet gaan leiden. 'Eindeloos reduceren is niet goed, het terugdringen van antibioticagebruik mag niet ten koste gaan van dierenwelzijn. Als het duidelijk is dat er structureel weinig ruimte meer bestaat voor verdere beperking van het antibioticagebruik, staat er wat mij betreft een streep in het zand.'

Martien van Tuijl: 'Apart voeren, huisvesten en melken past hier niet'

Martien van Tuijl uit Giessenburg kreeg drie mastitisgevallen voor de kiezen bij de eerst acht koeien die hij droog zette zonder antibioticum. 'Ik was er gauw klaar mee, het werkte niet en dus zijn we ermee gestopt. Ik had rekening gehouden met lage celgetalgrenzen; de koeien die ik selecteerde, hadden de gehele lactatie een celgetal van minder dan 100.000 cellen per milliliter. Daarnaast lette ik op de melkgift, die mocht niet hoger zijn dan 15 kilo per dag.'

Nu de nieuwe regelgeving het preventief inzetten van antibiotica verbiedt, is Van Tuijl toch weer begonnen met droogzetten zonder antibiotica. 'Ik ben er niet gelukkig mee, maar je doet er niets aan. De productie bij droogzetten kan nog lager, onze dierenarts ziet die liever onder de 10 kilo melk per koe per dag. Maar

het apart voeren, huisvesten en melken past niet in ons systeem. Wij voeren de koeien een tmr-rantsoen en dan zijn er koeien die aan het eind van de lactatie nog behoorlijk melk kunnen geven. We moeten steeds meer koeien per man melken om het bedrijf efficiënt rond te zetten. Dat wordt er niet gemakkelijker op als je de koeien die je droog wilt zetten, apart moet verzorgen.'

De 140 koeien op het bedrijf van Martien en zijn zoon Paul produceren gemiddeld 9000 kilo melk. Om het selectief droogzetten meer kans van slagen te geven, zijn ze nauwkeurig op de hygiëne in de ligboxen van de droge koeien. 'We proberen die boxen zo schoon en droog mogelijk te houden, maar het komt nog steeds wel eens voor dat we een koe droog moeten zetten met twintig kilo

melk per dag.' Van Tuijl legt zich neer bij de nieuwe regelgeving, maar hij is er wel kritisch op. 'We hebben als sector al een flinke stap gezet in het terugbrengen van het antibioticagebruik. Het is niet zo dat er nog niets bereikt is. Ik krijg zo het idee dat het nooit genoeg is.'